

In één weekend is Duitsland jaren ouder geworden

VN-16-11-74

Voor Holger Meins geen woord van mededogen

'Collectieve schuld' bestaat niet, beweerden de opstellers van de West-Duitse grondwet. Maar in de aanklacht tegen Baader, Meinhof en consorten staat die term weer wel. Johan van Minnen bezocht in Stuttgart het kantoor van de advocaat van Holger Meins. Rudie van Meurs, ook op deze pagina, geeft de inhoud van de brief weer die twee advocaten aan rechter Prinzing schreven, enkele uren voor de dood van Meins.

Ulrike Meinhof

Andreas Baader

Johan van Minnen

De 'harde kern van de Baader-Meinhof-bende' woog nog precies 39 kilo en was zo dood, dat zelfs het regionale ministerie van Justitie van de deelstaat Rijnland-Palts (waar de gevangenis van Wittlich in de Eifel is gelegen) het feit onmogelijk langer kon loochenen, al hebben enkele ambtenaren zelfs nog enige tijd na het sterfuur met die gedachte gespeeld. In elk geval bleef de kern tot in het officiële overlijdensbericht 'hard', ook toen hij in zijn laatste ogenblikken nog slechts fluisterend kon spreken met zijn advocaat, die intussen tevergeefs trachtte de verantwoordelijke gevangenisarts in diens weekendverlof te bereiken.

Het zou ook weinig zin hebben gehad, zoals het daarentegen wel een onbeschrijfelijk effect opleverde het laatste stoffelijke uitgemergelde overschot van Holger Meins over twee pagina's in Europa's grootste geïllustreerde weekblad *Stern* te zien afgebeeld: op aandrang van de advocaten door de familie vrijgegeven.

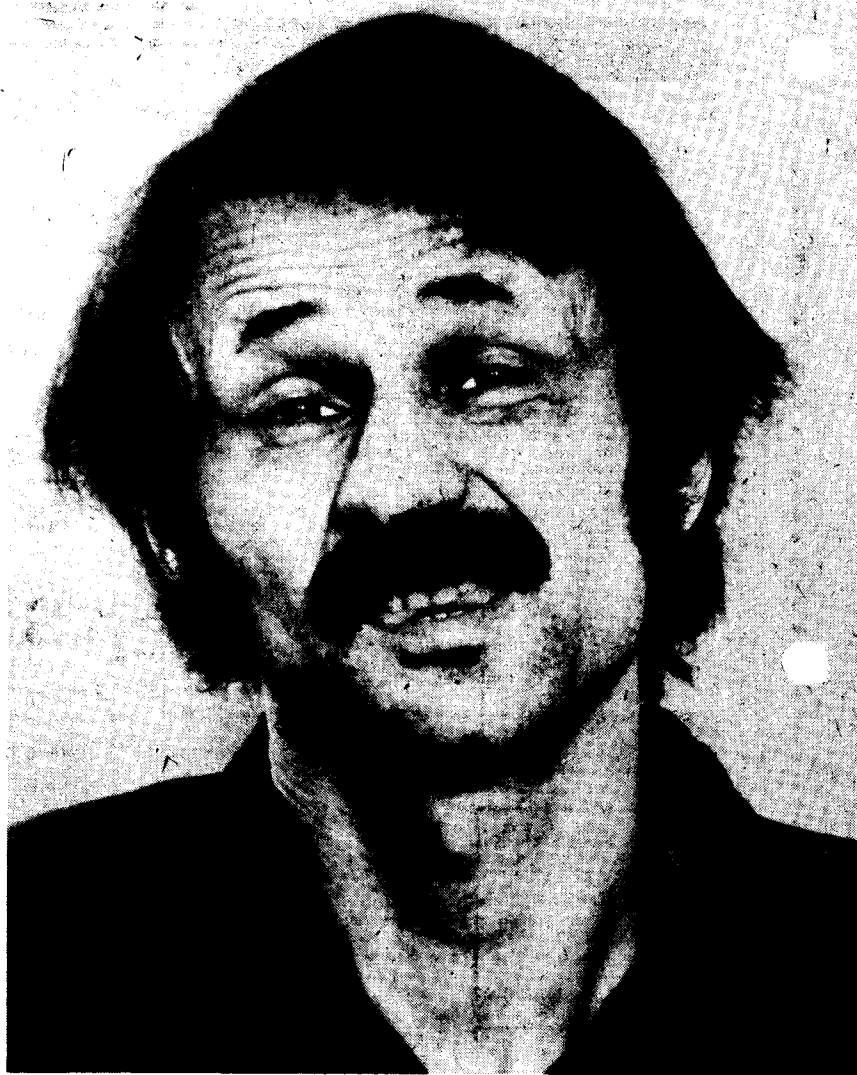
Van alle gerechtsgebouwen in de Bondsrepubliek woei de vlag halfstok maar dat was omdat in West-Berlijn opperrechter Günter von Drenkmann op zijn 64ste verjaardag in zijn deuropening was neergeschoten. Vieren-twintig uur nadat Holger Meins van ellende was gestorven, scheen voor iedereen alweer de integriteit van de staat uitsluitend tengevolge van de aanslag op Von Drenkmann in gevaar. En de vraag, wat dan eigenlijk wel het minst abnormaal moet worden beschouwd: gangsters, die een rechter om het leven brengen, dan wel rechters die een anarchist doodmartelen — die vraag werd voor Duitsland weer precies in die richting beantwoord waar optimisten zo langzamerhand hadden gehoopt dat het antwoord nooit meer zou liggen.

In één weekend is West-Duitsland jaren ouder geworden. Vertrouwer ook weer, het cynisme. In hoeverre op

rechter Von Drenkmann méér zullen volgen, zal zeker niet liggen aan de mankracht en de materiaalinzet waarmee sinds zondag alles wat de West-Duitse staat als zijn ondoorbreekbaar ornament beschouwt, wordt bewaakt. In hoeverre na Holger Meins ook 'de rest van de harde kern' en alles wat daaraan volgens de autoriteiten vastzit, wordt uitgeroeid is na zaterdag eerder een bange zekerheid dan een vaag vermoeden. Over Von Drenkmanns gewelddadige dood niets dan verklaringen vol afschuw wegens 'dit verdere symptoom van het uithollen van onze rechtsstaat'. Voor Holger Meins geen woord van mededogen, laat staan van begrip, en postuum nog de trap-na, dat hij tóch schuldig was, wat jammer alleen dat het nu niet meer tot een veroordeling kon komen. Nog een kleine wetsaanpassing en ook dát krijgen we wel weer voor elkaar. Intussen is de nieuwe verstijvende kilte van de West-Duitse maatschappij reeds tot over de 'grens al duidelijk speurbaar. Om de volledige dimensie ervan te doorgronden moet je echter in Stuttgart het bureau bezoeken, waar advocaat Klaus Croissant een stukje van zijn cliëntele is geworden. Voor velen is zijn houding reeds suspect, want een advocaat behoort zich niet te vereenzelvigen met datgene, wat hij verdedigt, maar de advocaten van de Baader-Meinhof-groep (en er waren in dit land goddank altijd nog wel een stuk of tien daartoe bereid) mogen evenmin in de bestaande categorieën ondergebracht worden als hun cliënten dit kunnen: de radeloosheid waarmee de Baader-Meinhof-ontwikkelingen zo veel anderen bevangt heeft zich van hen in elk geval nog niet meester gemaakt.

Croissant bezigt, 'bewust', het begrip 'schrijftafelmoordenaars' en wat er aan procedurele kilte op zijn eigen schrijftafel daarvan bovenkomt is een volledige illustratie. Alle verzoeken om de gevangenen door artsen, die hun vertrouwen hadden (en die keurig met naam en toenaam door Croissant waren voorgedragen) te laten behandelen, werden afgewezen: 'een te hoog veiligheidsrisico'.

Maar zelfs de beschikking, om de gezamenlijke verdachten met het oog op het in Stuttgart over een half jaar geplande proces daar nu eindelijk naar over te brengen, zodat de verdedigers niet langer voor elk bezoek kriskras door de bondsrepubliek moeten vliegen (nadat ze er zich eerst van moesten overtuigen waar hun cliënt zich nu wel weer bevond) blijkt te zijn gesaboteerd: uitgevaardigd op 15 oktober door de Stuttgarter rechtbank, en met name voor Holger Meins bepalend dat diens transport uiterlijk, per 2 november diende te zijn voltooid, hebben de ambtenaren van de binnenlandse veiligheidsdienst er geen gevolg aan gegeven: 'een te hoog veiligheidsrisico'. Dat ze hierdoor dus onbetwistbaar Holger Meins vermoordden, die in Stuttgart, medisch had kunnen worden behandeld, zal wel weer evenzeer ongestraft blijven als er van ambtelijke zijde wordt geprobeerd deze omstandigheid juist om te draaien: 'in Wittlich was Meins er veel beter aan toe dan zijn vrienden in Stuttgart'. Daarom mocht Meins dan ook natuurlijk als eerste creperen, in Stuttgart wordt het leven gerecht, via slangetjes in de neus die bij het dagelijks toepassen van deze methode nu al vijf weken achtereen het slijmvlies oitsteken en traumatiseren. In Stuttgart geschiedt deze foltering dan dus 'medisch gezien correct', al liggen met name Gudrun Ensslin en Andreas Baader er merendeels lichamelijk uitgeplukt bij en kan ook bij hen elk ogenblik een coma intreden, als waarin Holger Meins stierf. Je blijkt trouwens met deze slangetjes iemand zelfs te kunnen vetmesten: Siegfried Haussner, 23 jaar en een der jongste leden van de Baader-Meinhof-groep, als 'slechts medeplichtige' drie jaar geleden reeds veroordeeld, moet begin december op vrije voeten worden gesteld. Ook hij ging half september mee in hongerstaking. Teneinde hem nu aanstonds toch redelijk aan de buitenwereld te kunnen presenteren, geniet Haussner het bijzondere voorrecht niet, zoals de anderen, dagelijks anderhalve liter door de neus naar binnen 'getrechterd' te krijgen, maar tweeënhalf liter. De Springerpers ge-

Holger Meins

waagde dan ook reeds van 'hongerstakers, die in werkelijkheid aankomen'. Zijn verzet tegen deze extra marteling wordt natuurlijk gebroken door hem steeds vast te binden, wat bij enkele anderen (Gudrun Ensslin, Andreas Baader) niet langer nodig is omdat zij toch te zwak zijn geworden — alleen daags nadat hij van Holger Meins' dood had ervaren, probeerde Baader in een spontane reactie zich nog weer even te verzetten.

Er steekt aan alle kanten een angst-aan jagend fanatisme in wat er door, met en rond de Baader-Meinhof-groep geschiedt. De onverzettelikheden echter waarmee een man als Holger Meins zich dus vrijwillig doodhongerde om enkele principiële gevangeniscondities af te dwingen, grijpt je naar de keel en als er weer eens van 'fout' moet worden gesproken, dan bij de Westduitse Justitie, die zelf alles praktiseert wat ze de leden van de Baader-Meinhof-groep voor de voeten werpt. Of bij de Westduitse medische stand, die ethische scrupules alleen maar ten opzichte van abortus presenteert.

Een onnoemelijk aantal nazimisdadigers kon er tot vandaag de dag, of tot hun eerdere natuurlijke dood, op vrije voeten blijven, omdat ze voldeden aan die wonderbaarlijke bepalingen uit het wetboek van strafrecht, die iemand 'medisch gezien ongeschikt voor verder verblijf in een gevangenis' verklaren.

Dat kan reeds bij hoge bloeddruk. De complete Baader-Meinhof-groep had alleen al op grond van deze artikelen uit de cel moeten zijn ontslagen, een wending waarmee, zou je zo denken, na alles wat er aan Westduitse zijde de laatste jaren officieel is verklaard, de juridische onvrede toch nimmer zo groot kan zijn als met de 'haftungsfähige' voormaligen.

Collectieve schuld bestaat niet — hebben de vaders van de nieuwe Westduitse grondwet voortdurend uitgeroepen — en er was weer een hele stoot inwoners, die op deze wijze de naorlogse strafzaken ontsprong. Neem alleen al het paar miljoen aantal leden van de NSDAP, die natuurlijk gans anders was georganiseerd dan de RAF. 'Collectieve schuld' staat er nu echter plotseling wél in de voorlopige aanklacht tegen 'Baader, Meinhof en consorten'. Objectief dient de beklagde onschuldig te worden verklaard — hij deed weliswaar waarvoor wij hem hebben gedaagd (het uitroepen van honderdduizend joden of daaromtrent), maar hij wist niet wat hij deed. Zou de rechtbank in Frankfurt, die op deze argumentatie de euthanasie-arts Boerm vrijsprak, niet een veel begrijpender strafinstantie voor de Baader-Meinhof-groep zijn dan de rechtbank in Stuttgart, waarvan volgend voorjaar onze rechtstaat 'streng en rechtvaardige straffen' verwacht? Indien het tenminste na de komende Duitse hongerwinter nog ooit zo ver komt.

Rechter Prinzing: 'Mij treft geen schuld, evenmin als de Strafkamer'

Van der Stoel, BZ en Ronald Augustin

R. van Meurs

Holger Meins stierf zaterdagavond om acht minuten over vijf, op de 56ste dag van zijn hongerstaking. Hij woog minder dan 42 kilogram, een schijntje van wat de 35-jarige Meins woog toen hij op 1 juni 1972 door de Duitse politie overmeesterd werd. Een paar uur voor z'n dood spoedde dr. Klaus Croissant, een van de verdedigers van de Baader-Meinhof groep, zich naar de bungalow van Theodor Prinzing, die president is van het Oberlandersgericht in Stuttgart. Daar gaf hij een brief af, opgesteld door twee andere verdedigers: Siegfried Haag en Marie Louise Becker. In een vertwijfelde poging Prinzing als eerste en verantwoordelijke rechter te vermurwen tot maatregelen, schreven zij hem deze dramatische woorden:

'Wij hebben vandaag een bezoek gebracht aan Holger Meins, die samen met 35 andere politieke gevangenen in hongerstaking is tegen het isolement in de Sonderbehandlung, die tot doel hebben de identiteit van de gevangenen te vernietigen. De "vernietigingshaft" gaat door. Het gewicht van Holger Meins is minder dan 42 kilogram. Hij kan niet meer lopen en nog nauwelijks spreken. Hij sterft. Over hooguit twee dagen zal hij dood zijn. U treft de verantwoordelijkheid voor z'n dood. De omstandigheden voor z'n hechtenis worden door u bepaald. De verantwoordelijkheid is voor u, ook al belt u nu

de gevangenis in Wittlich en zullen ze u daar andere inlichtingen geven. Het is een feit dat in het geval Holger Meins de vernietigingshechtenis — door hem langzaam te laten verhongeren — zijn dood tot doel heeft. U weet sedert het begin van de hongerstaking van Holger Meins, dat die beëindigd zou worden zodra de isolatie en Sonderbehandlung opgeheven worden. U kent dus uw verantwoordelijkheid.'

Theodor Prinzing reageerde niet. Al een maand daarvoor, op de 6e oktober, was door Croissant een bitter beroep gedaan op de president-rechter in Stuttgart. 'Laat u toch een arts toe om Holger Meins te onderzoeken', schreef de advocaat die de namen van de zes artsen noemde die door de gevangene werden vertrouwd. Prinzing reageerde niet. Ook niet toen Croissant protesteerde tegen 'de onmenselijke wijze' waarop Meins door de gevangenisarts kunstmatig gevoed werd.

De rechter schreef slechts hooghartig terug: 'Ik heb geen gegronde reden om aan te nemen dat de artsen in de verschillende gevangenis hun plichten niet nakomen of dat zij niet opgewassen zijn tegen hun taakopdracht.'

Kern

Een aantal uren na de dood van Holger Meins gaf Prinzing de volgende verklaring uit: 'Mij treft geen schuld, evenmin als de strafkamer. De dood van Holger Meins is betreurenswaardig maar de wijze waarop de voorlopige hechtenis verliep, was voldoende. Ik heb geen aanwijzingen van de advocaten van Holger Meins gekregen dat de

toestand van de gevangene verslechterde. Wij zijn dan ook niet schuldig maar zij, die de hongerstaking gepropageerd hebben.'

Afgelopen vrijdag werd Holger Meins' verdediger Siegfried Haag naar de gevangenis in Wittlich geroepen. Dit gebeurde op verzoek van Holger Meins maar, zo werd Haag gezegd, 'hij kan niet naar de spreekkamer komen.' Haag wilde hem daarop in de cel bezoeken maar dat werd geweigerd. Tenslotte werd besloten dat Haag zijn cliënt in een speciaal kamertje mocht spreken, zij het in aanwezigheid van een veiligheidsinspecteur. Meins kon toen al niet meer lopen. Op een brancard werd hij binnengebracht en toen wist Haag dat Holger Meins stervende was.

Augustin

Intussen heeft zich ook de situatie rondom de Nederlander Augustin toegespiet. Hij heeft besloten niet te eten en niet te drinken. Uit protest tegen zijn eigen isolement en uit solidariteit met de 35 kernleden van Baader-Meinhof. De dood van Holger Meins én het besef dat de Nederlandse regering nauwelijks bereid is zich voor Augustin in te zetten, hebben minister Van der Stoel (buitenlandse zaken) deze week een bittere reactie bezorgd. Namens de moeder van Ronald, mevrouw J. Augustin-Bas, heeft mr. P. H. Bakker Schut zijn 'spijt' uitgedrukt dat de minister geen druk op de Duitse autoriteiten heeft uitgeoefend.

De recente brief maakt een abrupt eind aan de schijn die het ministerie van Buitenlandse Zaken de afgelopen weken wakte, zich voor het lot van Ronald Augustin in te spannen. Al eerder con-

stateerde VN (26-10-'74), na een gesprek met het Duitse ministerie voor Justitie in de deelstaat Neder-Saksen, dat het ministerie van Buitenlandse Zaken in Den Haag tot half oktober geen enkel initiatief ondernam om zich van de situatie van Ronald op de hoogte te stellen. Dat gebeurde pas op 19 oktober, nadat berichten verschenen dat Ronald drinkwater geweigerd was en dat hij gevoed werd volgens de zogenaamde 'propfen-methoden'. Toen werd de Nederlandse consul in Hamburg, de heer Fledderus, naar Hannover gestuurd.

Kort daarop schreef het ministerie drie brieven aan mevrouw Augustin. In de laatste brief (van 5 november) laat de minister weten niet te kunnen bemiddelen bij een bezoek aan Ronald 'van een of meer personen die het vertrouwen van uw zoon genieten'. 'Ik kan u meedelen,' zo schrijft het hoofd van het bureau Sociaal-economische Zaken, 'dat van de consul te Hamburg werd vernomen dat een dergelijk bezoek moet worden aangevraagd bij de directeur van de gevangenis; de 'Haftrichter' zal zijn toestemming tot dit bezoek moeten geven (...). Ik kan u voorts berichten dat uw zoon nog wel kunstmatig wordt gevoed maar niet meer langs de weg van intraveneuze infusie. Hij zou de nieuwe wijze van kunstmatige voeding verdragen.'

Intussen heeft dr. Klaus Croissant gezegd dat de Nederlander Ronald Augustin 'een van de ernstigst gemartelde politieke gevangenen van Duitsland is. Het blijkt dat Ronald, net als Holger Meins, aanvankelijk via een slang in de slokdarm gedwongen werd voedsel tot zich te nemen. Geconfronteerd met deze verklaringen en met gegevens over complicaties die zich bij deze kunstma-

tige voeding kunnen voordoen, verzocht minister Van der Stoel mevrouw Augustin 'haar invloed op haar zoon te willen uitoefenen opdat deze zijn hongerstaking zou beëindigen.' Maar mevrouw Augustin staat op het standpunt dat de hongerstaking pas kan ophouden 'zodra de gevangene onder de andere gevangenen wordt gebracht.'

Het minste dat mevrouw Augustin van minister Van der Stoel verlangt is dat hij bemiddelt bij een bezoek van mr. Bakker Schut en dr. J. P. Teuns aan Ronald. Het ministerie heeft weten dat daar geen kans op is. Toch herhaalt Edgar Isermann, woordvoerder voor minister Schäfer (Justitie) in Hannover, dat elk verzoek van het ministerie van Buitenlandse Zaken in Den Haag ingewilligd zal worden, zodra dat gaat over bezoek van een delegatie aan Ronald. Dat standpunt van de Duitse autoriteiten is ook na het bezoek van de Nederlandse delegatie, die vorige week onder leiding van de Amsterdamse hoogleraar prof. C. Ruter, tevergeefs trachtte een gesprek te hebben met Ronald, onveranderd gebleven. Maar opnieuw kan slechts de conclusie luiden dat minister Van der Stoel en zijn ambtenaren hun vingers niet aan de zaak-Augustin wens te branden. Mr. Bakker Schut besloot deze week zijn brief aan Van der Stoel dan ook met de cynische opmerking: 'Het ziet er naar uit dat het "probleem Augustin" op korte termijn vanzelf zal worden opgelost.'

duitsland en nederland willen gemeenschappelijk optreden van de negen in de v.n. (1)

den haag - Duitsland en Nederland zijn het er over eens, dat er gestreefd moet worden naar een gemeenschappelijk optreden van de negen e.e.g.-landen in de Verenigde Naties. Dit is zaterdag op een persconferentie in Den Haag meegedeeld door minister van der Stoep van buitenlandse zaken en zijn Duitse ambtgenoot Genscher. De Bondsrepubliek zal voorstellen inzake een betere coordinatie van het optreden van de negen in de v.n. doen en deze hebben de steun van Nederland. Naar minister Genscher uiteenzette moeten de negen door gezamenlijk optreden hun invloed in de Verenigde Naties versterken. Zij moeten actiever worden in de v.n. en o.a. ook meer invloed gaan oefenen op de te behandelen onderwerpen.

Minister Genscher, die, na een bezoek aan de Verenigde Staten, zaterdag een werkbezoek aan Nederland heeft gebracht, deelde mede, dat zijn voorstel de instemming had van de Verenigde Staten. Minister Genscher heeft met minister van der Stoep over belangrijke Europese zaken gesproken ter voorbereiding van de Europese topconferentie van de volgende week. Hierbij is, aldus minister van der Stoep, opnieuw gebleken, dat Nederland en Duitsland op het punt van de Europese politiek gelijk denken. Minister van der Stoep verklaarde, dat het ook de wens van de Nederlandse regering is, dat de negen e.e.g.-landen op het politieke vlak meer als eenheid optreden. Waar mogelijk, moeten de negen landen tot een gemeenschappelijk standpunt zien te komen.

Minister Genscher heeft in Washington duidelijk gemaakt, dat de Bondsregering wat het energievraagstuk betreft geen politiek van confrontatie wenst, maar een politiek van samenwerking tussen de produktielanden en de invoerlanden van olie. Eenzelfde standpunt wordt door de Nederlandse regering ingenomen. Minister Genscher zei te hopen, dat een verzoening van het Amerikaanse en het Franse standpunt zal worden bereikt. De Europese topconferentie zou voorbereidend werk in die richting kunnen doen ten behoeve van de bijeenkomst van de staatshoofden van Amerika en Frankrijk, die na de Europese topconferentie zal worden gehouden. (wordt vervolgd).-

duitsland en nederland willen gemeenschappelijk e.e.g. optreden in v.n. (2 en slot)

anp - nederland en Duitsland zijn het er verder over eens, dat naast de inflatie ook recessieve ontwikkelingen moeten worden bestreden. minister van der stoel legde er hierbij de nadruk op, dat de e.e.g.-landen alle dit principe huldigen, zij het dat er verschillende opvattingen kunnen bestaan over de wijze, waarop de bestrijding van inflatie en recessie moet gebeuren. nederland en Duitsland zijn het er over eens, dat er geen tegenstelling bestaat tussen het streven naar stabiliteit van de prijzen en het bestrijden van de werkloosheid.

over de komende Europese topconferentie en de Engelse wensen tot herziening van de Engelse e.e.g.-bijdragen, zei minister Genscher te hopen, dat de topconferentie tot een beginseluitspraak zal komen over deze zaak. periodieke conferenties van de regeringsleiders der e.e.g.-landen moeten raadsbijeenkomsten van de e.e.g. zijn, aldus minister Genscher.

de behandeling van de leden van de Baader-Meinhof groep, die in Duitsland gevangenisstraf ondergaan en de gevangenschap van de Nederlander Ronald Augustin zijn geen punt van gedachtenwisseling tussen de beide ministers geweest. er is terloops over gesproken, deelde minister van der stoel mede. hij heeft de opvatting van de Nederlandse regering hierover uiteengezeter en hij heeft duidelijk gemaakt, dat de Duitse regering strijd tegen terrorisme moet voeren. de Nederlandse regering heeft niet de indruk, dat de Duitse overheid bij haar strijd tegen het terrorisme de beginselen van de rechtsstaat of de mensenrechten aantast.

voor de ingang van het ministerie van buitenlandse zaken werd tijdens het bezoek van de Duitse minister van buitenlandse zaken betoogd door vijftien a twintig leden van een beweging, die zich "rode hulp" noemt. men toonde spandoeken en borden, waarop o.a. te lezen was, dat Genscher c.s. moordenaars zijn. toen minister Genscher omstreeks een uur zaterdagmiddag het ministerie verliet om de terugreis naar Bonn te aanvaarden, riepen de betogers in koor: "Genscher moordenaar". daarvoor waren twee van de betogers door de politie weggevoerd. een van hen had de aanwijzingen van de politie niet opgevolgd en geweigerd van het bordes van het ministerie te verdwijnen. de andere betogers werden meegenomen, omdat de politie om andere redenen, die niets met deze betoging uitstaande hadden, met hem wilde spreken, aldus een politiefunctionaris. onder de betogers bevonden zich de moeder en de zuster van Augustin. (slot).-.

Het zit de Westduitse justitie niet mee bij de behandeling van haar anarchistische delinquenten. Eerst trof het al ongelukkig dat Holger Meins na een hongerstaking in de gevangenis stierf. Ongeveer tegelijkertijd werd een Nederlandse delegatie toegelaten bij Ronald Augustin. Dit vijf man sterke gezelschap kwam niet opgetogen terug: „Augustin bevond zich in een situatie waaraan mensen niet behoren te worden blootgesteld.” Er was sprake van een „verregaand eenzijdige continuering van het veiligheidsaspect”. De arts in de delegatie, H. van Geuns, vond dat er „medisch volstrekt onverantwoordelijk met Augustin was gesold”.

Vervolgens werd Jean-Paul Sartre een bezoek gegund aan Andreas Baader. Na een gesprek van een uur verklaarde hij op een persconferentie, Baader te hebben aangetroffen in een situatie waarin „de herinnering aan het leven onmogelijk wordt gemaakt”. Dit noemde hij „foltering” en een „schending van de mensenrechten”. Weliswaar bevat het laatste nummer van Der Spiegel, dat Sartre voor zijn bezoek had geïnterviewd, een uitvoerige en feitelijke tegenspraak („De filosoof is ver van de werkelijkheid verwijderd”), maar het is de vraag of dit voldoende zal wezen om de 69-jarige voor bijziend en seniel te verklaren. Overigens verdient het ook de aandacht, wat Der Spiegel over Augustin schrijft: die heeft een aanmerkelijk minder prettig gevangenisleven dan zijn Duitse mederevolutionairen, volgens het blad.

Inmiddels doet zich naast het conflict over de behandeling in de gevangenis een nieuwe zaak voor. Men heeft berekend dat de advocaten van Baader tussen juli en oktober bijna 1000 uur bij hun cliënt hebben doorgebracht. Als men dit tijdvak voor het gemak even op negentig dagen stelt, dus 2160 uur, en daarbij acht uur slaap per dag in aanmerking neemt, betekent dit, dat van zijn 1440 wakende uren Baader een derde alleen is geweest. Tweederde besteedde hij aan gesprekken met zijn verdedigers en van hen staat het vast dat ze hun activiteit niet tot het strikt juridische hebben beperkt. Tijdens hongerstakingen hebben ze geheim voedsel binnengebracht, en de justitie is bang dat ze ook, onder de ogen van het bewakend personeel, koeriersdiensten hebben vervuld. Nu is een wet ontworpen die het verkeer tussen verdediger en cliënt onder scherpe gerechtelijke controle kan plaatsen, wat een ingreep in de vrije advocatuur betekent, en waarover in de

Hofland Sartre en Baader

Bondsrepubliek diep verschil van mening is ontstaan. („De omstreden grenzen van de rechtsstaat”; „terug tot de tijd van de inquisitie”. - Die Zeit, 6/12/74).

Uit deze gebeurtenissen blijkt het grote Duitse dilemma. Aan de ene kant beseft bijna iedereen dat het anarchistisch terrorisme van de Rote Armee Fraktion geen serieus politiek gevaar is. Er is geen enkele kans dat er een revolutionaire massabeweging uit zal voortkomen. Het volk moet niets hebben van een volksleger dat zijn warenhuizen in brand wil steken. Er is geen gevaar dat de staat opeens door de RAF zal worden omver geworpen.

Wanneer dus eenmaal het geringe aantal geweldplegers is opgepakt, is het vraagstuk formeel opgelost, want er is geen ongrijpbare en gevaarlijke massale achterban. Met een goed geweten kan de rechter de daders veroordelen, op zuiver juridische gronden en zonder politieke bijbedoelingen. Iedereen mag dat zien, internationale belangstelling is welkom en zo wordt ook Sartre, wiens denkbeelden over Baader, Meinhof en de burgerlijke justitie geen verrassing meer zijn, tot een van de belangrijkste delinquenten toegelaten. Dit althans is in theorie de gang van zaken.

Aan de andere kant ligt de praktijk. De RAF heeft de burgerlijke maatschappij de „totale oorlog” verklaard. In de zgn. stadsguerrilla zijn sinds 1971 drie agenten, vier Amerikaanse soldaten en drie leden van de groep gedood, afgezien nog van de Berlijnse rechter die na de dood van Holger Meins werd vermoord. Ook het taalgebruik en de wijze waarop ze

hun gevangenschap ondergaan geven de opvattingen van de anarchistische terroristen over de totale oorlog weer.

Dit is voor de maatschappelijke orde een andere uitdaging dan bij voorbeeld die van de verkeerscriminaliteit of de gewone geweldsdelicten, hoewel die in dezelfde tijd een duizendvoud aan slachtoffers hebben geëist. Een openlijke en bewuste totale uitdaging wil men dan ook totaal beantwoorden. Vandaar dat razia's van de Westduitse politie tegen de RAF codenamen krijgen die aan de wereldoorlog herinneren: „Aktion Winterreise”.

Vandaar ook nieuwe wetten die aan een uitzonderingstoestand herinneren (en die door de voorzitter van de Duitse orde van advocaten worden beschreven als „produkten van een koortsige nervositeit”). En zo wordt het ook verklaarbaar dat een gevangenisregime zich geleidelijk wijzigt, en aan de normen van de „totale oorlog” wordt aangepast, al blijkt het weer anders toe te gaan dan Sartre denkt te hebben waargenomen.

Het resultaat van dit uiteenlopen van theorie en praktijk is het politieke conflict tussen enerzijds de humanisten, de liberalen, en de tolerante democraten, en aan de andere kant de radicaler worden de handhavers van het gezag, desnoods met *overkill*. Twee partijen die elkaar hoe langer hoe heftiger een gebrek aan politieke doelmatigheid verwijten.

Daarbij komt de verwarring over de verhouding tussen motief en daad. Steeds meer mensen vinden dat er steeds meer aan de moderne Westerse maatschappij niet deugt en gaan daarover met minder compromissen denken. Maar hun tweestrijd is, dat hun radicale gedachten geen uitdrukking vinden in een politieke activiteit binnen de grenzen van de geldende wetten. Misschien kunnen ze zich illegale activiteit nog wel voorstellen, maar ze willen die niet. Ook Sartre wil het niet, en buiten de RAF eigenlijk geen enkele links-radicaal. (De rechts-radicalen zijn er vaak dichter bij).

Door hun extreem compromisloos radicalisme vormen de leden van de RAF het laatste kwade geweten van links; maar door hun misdadigheid kunnen ze dat tegelijkertijd niet vormen. Dat is een tegenspraak die in het bijzonder Sartre opnieuw niet kan oplossen, die hem tot verwarring en zelfs vertekende waarneming blijkt te brengen. Sartre zelf kan dikwijls het hinderlijk geweten van de burgerlijke maatschappij zijn; Baader-Meinhof wordt tot zijn misvormde appendix.